

І. П. Шульга,

кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів і кредиту
Східноєвропейського університету
економіки і менеджменту (м. Черкаси)

СИСТЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЕМІСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

У статті досліджено особливості формування системи економічної безпеки та запропоновано авторський підхід до створення в акціонерних товариствах системи економічної безпеки їх емісійної діяльності. Визначено основні елементи такої системи, а саме: концепція системи економічної безпеки емісійної діяльності акціонерних товариств, нормативно-правове забезпечення, загрози, механізм реалізації, методологія оцінки та контролю рівня економічної безпеки емісійної діяльності АТ.

Ключові слова: економічна безпека, емісійна діяльність, акціонерне товариство, оцінка та контроль рівня економічної безпеки.

І. П. Шульга

СИСТЕМА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
ЭМИССИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВ

Исследованы особенности формирования системы экономической безопасности и предложен авторский подход к созданию в акционерных обществах системы экономической безопасности их эмиссионной деятельности. Определены основные элементы такой системы, а именно: концепция системы экономической безопасности эмиссионной деятельности акционерных обществ, нормативно-правовое обеспечение, угрозы, механизм реализации, методология оценки и контроля уровня экономической безопасности эмиссионной деятельности АО.

Ключевые слова: экономическая безопасность, эмиссионная деятельность, акционерное общество, оценка и контроль уровня экономической безопасности.

I. P. Shulga

SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF
EMISSION ACTIVITY OF JOINT-STOCK COMPANIES

The features of formation of economic security and the author proposed an approach to the creation of joint stock companies of the economic security of their emission. The main elements of such a system, namely: the concept of economic security of emission of joint-stock companies, regulatory support, threats, mechanism of implementation, evaluation methodology and level of economic security control emission of JSC.

Key words: economic security, emission activity, joint-stock company, evaluation and control of economic security.

Постановка проблеми. У науковій літературі безпеку суб'єкта господарювання зазвичай розглядають як складову загальної безпеки держави. Водночас економічну безпеку відносять до системи загальної безпеки підприємства. Економічна безпека, своєю чергою, поділяється на фінансову, виробничу, збутову, використання основних засобів та технологій і т. ін.

Кожній окремій системі безпеки притаманно комплекс певних ознак, які в умовах впливу внутрішніх і зовнішніх змін забезпечують її стабільний розвиток. За відсутності принаймні однієї з ознак система втрачає свої системоутворювальні властивості та цілісність – і структура порушується.

Система економічної безпеки кожного підприємства є індивідуальною. Водночас її дієвість залежить від чинної в державі законодавчої бази, організаційно-правової форми підприємства, обсягу матеріально-технічних і фінансових ресурсів, розуміння кожним із працівників важливості безпеки бізнесу, а також досвіду роботи керівників служби безпеки підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На різних етапах розвитку економічних відносин поняття «система економічної безпеки» досліджувалося багатьма вченими, проте й сьогодні відсутній єдиний підхід до трактування цього поняття.

Наприклад, на думку Мак-Мака В. П., система економічної безпеки підприємства має такі складові, як наукова теорія безпеки, політика і стратегія безпеки засобу, методи забезпечення безпеки, концепція безпеки підприємства [1, с. 8]. На наш погляд, таке розуміння економічної безпеки підприємства містить дві вади: з одного боку, воно занадто розширене, а з другого – неповне. Адже стратегія та політика підприємства визначає його спрямованість на зовнішнє середовище, тоді як у системі забезпечення економічної безпеки підприємства нас цікавить переважно внутрішній механізм формування безпеки, який не виокремлюється цим автором.

Ярочкін В. І. розглядає систему безпеки як організовану сукупність спеціальних органів, служб, засобів, методів, заходів, що забезпечують захист

життєво важливих інтересів особистості, підприємства, держави від внутрішніх і зовнішніх загроз [2].

Камлик М. І. зазначає, що систему економічної безпеки слід розуміти як «комплекс взаємопов'язаних заходів організаційно-правового характеру, що здійснюються спеціальними органами, службами, підрозділами суб'єкта господарювання та спрямовані на захист життєво важливих інтересів особистості, підприємства і держави від протиправних дій з боку реальних або потенційних фізичних чи юридичних осіб, що можуть призвести до істотних економічних збитків та забезпечення економічного росту в майбутньому» [3].

Виходячи із функціонального підходу до формування системи економічної безпеки суб'єктів господарювання та беручи до уваги форму їх власності, Франчук В. І. пропонує таке визначення: «Система забезпечення економічної безпеки акціонерного товариства – це сукупність необхідних взаємопов'язаних елементів, діяльність яких спрямована на протидію внутрішнім і зовнішнім загрозам з метою захисту корпоративних економічних інтересів і загалом створення безпечних умов для розвитку» [4].

Відсутність єдиного підходу до формування системи економічної безпеки акціонерного товариства вимагає розробки основних вимог до такої системи та її формування з огляду на специфічні риси діяльності акціонерних товариств як суб'єктів господарювання.

Мета статті полягає в розробці теоретичних засад формування системи економічної безпеки емісійної діяльності акціонерних товариств.

Основні результати дослідження. Враховуючи праці зарубіжних і вітчизняних науковців та практиків, а також специфіку діяльності акціонерних товариств в Україні, поняття «система економічної безпеки емісійної діяльності акціонерного товариства», на нашу думку, можна визначити як сукупність економічних відносин, пов'язаних із управлінням емісійною діяльністю акціонерного товариства шляхом мінімізації впливу внутрішніх і зовнішніх загроз у процесі цієї діяльності та досягнення поставлених стратегічних цілей щодо формування власного капіталу.

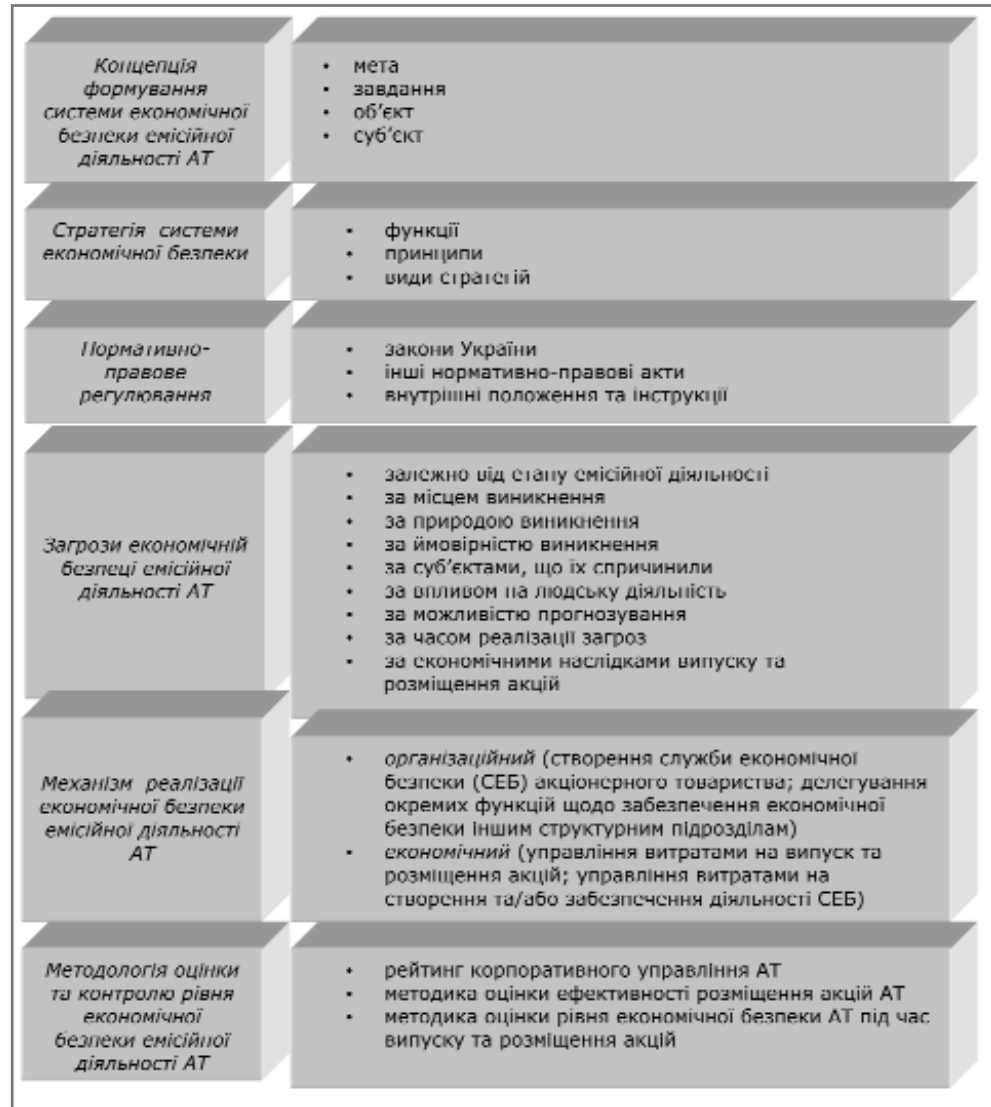

Рис. Система економічної безпеки емісійної діяльності акціонерного товариства
Джерело: Схему складено особисто автором

До основних елементів системи економічної безпеки емісійної діяльності акціонерного товариства пропонуємо віднести концепцію формування системи економічної безпеки емісійної діяльності акціонерних товариств, нормативно-правове забезпечення, загрози, механізм реалізації, методологію оцінки та контролю рівня економічної безпеки емісійної діяльності акціонерного товариства (рис.).

Метою системи економічної безпеки емісійної діяльності акціонерного товариства є своєчасне виявлення й запобігання як зовнішнім, так і внутрішнім загрозам при публічному розміщенні акцій, забезпечення захищеності діяльності товариства, одержання ним прибутку та реалізація стратегічних цілей.

Досягнення поставленої мети здійснюється на основі вирішення *комплексу завдань*, до найбільш значущих з яких належать:

- виявлення реальних і прогнозування потенційних загроз діяльності акціонерного товариства під час публічного розміщення акцій;
- розробка способів запобігання, ослаблення або ліквідації наслідків впливу загроз під час публічного розміщення акцій;
- підготовка засобів і коштів, необхідних для забез-

печення економічної безпеки акціонерного товариства під час публічного розміщення акцій;

- організація взаємодії із державними регуляторами та саморегульованими організаціями для запобігання й припинення правопорушень, спрямованих проти інтересів товариства;
- створення власної служби економічної безпеки товариства тощо.

Об'єктами системи економічної безпеки емісійної діяльності акціонерного товариства виступають акціонерне товариство, акціонерна власність.

Суб'єктами системи економічної безпеки є особи, підрозділи, служби, органи, відомства, установи, які безпосередньо впливають на забезпечення економічної безпеки емісійної діяльності акціонерного товариства. Автором розроблено класифікацію основних суб'єктів формування системи економічної безпеки емісійної діяльності акціонерного товариства (див. табл.).

комплексність; пріоритет заходів; безперервність; законність; плановість; ощадливість; взаємодія; поєднання відкритості та конфіденційності; компетентність.

Із зазначеними принципами системи економічної безпеки акціонерного товариства тісно пов'язане питання розробки стратегії економічної безпеки, під якою розуміють сукупність найбільш значущих рішень, спрямованих на забезпечення програмних рівнів економічної безпеки функціонування акціонерного товариства. Пропонуємо виділяти такі основні типи стратегій формування системи економічної безпеки емісійної діяльності акціонерного товариства:

1. Стратегія безпеки, пов'язана з необхідністю швидко реагувати на загрози діяльності акціонерного товариства, які реально виникли у процесі публічного розміщення його акцій і пов'язані з необхідністю збереження його майна, персоналу, конфіденційної інформації, ринкової вартості тощо. У цьому випадку діє принцип «загроза відбиття». Створені для усунення

подібних загроз підрозділи, служби, а також виділені засоби й кошти здатні послабити або запобігти впливу загроз. Водночас, може виникнути ситуація, коли акціонерному товариству буде завдано певної шкоди.

2. Стратегія безпеки, орієнтована на прогнозування, завчасне виявлення внутрішніх та зовнішніх загроз, цілеспрямоване дослідження економічної і криміногенної ситуації як усередині підприємства, так і в навколишньому середовищі. Задіяні для вирішення цього завдання фахівці, сформовані підрозділи й служби безпеки дозволяють свідомо та цілеспрямовано створювати сприятливі умови для стабільної підприємницької діяльності.

3. Стратегія безпеки, спрямована на відшкодування (відновлення, компенсацію) збитку, завданого у ході публічного розміщення акцій. Ця стратегія може вважатися прийнятною тоді, коли збиток уже завдано або коли немає можливості реалізувати стратегію першого чи другого типів.

Нормативно-правове регулювання емісійної діяльності акціонерного товариства здійснюється на базі Конституції України; міжнародних правових актів, ратифікованих Верховною Радою України; Господарського кодексу; законів України («Про господарські товариства», «Про акціонерні товариства», «Про цінні папери та фондовий ринок», «Про національну депозитарну систему та особливості випуску електронних цінних паперів в Україні» тощо) і підзаконних актів органів державного регулювання.

Під поняттям «загрози економічній безпеці акціонерного товариства при випуску та розміщенні акцій», на нашу думку, слід розуміти потенційну можливість завдання шкоди господарській діяльності емітента у процесі випуску та розміщення акцій.

Таблиця

Класифікація суб'єктів формування системи економічної безпеки емісійної діяльності акціонерного товариства

Ознака класифікації	Суб'єкти
залежно від приналежності до АТ	• внутрішні • зовнішні
залежно від участі у процесі формування системи економічної безпеки АТ	• спеціальні • напівспеціальні • інший персонал АТ
залежно від участі в емісійній діяльності АТ	• акціонери • менеджери АТ • фінансові посередники
залежно від впливу на об'єкт економічної безпеки	• прямого впливу • непрямого впливу
залежно від лістингності	• органи державного регулювання • саморегульовані організації

Джерело: Таблицю складено особисто автором

Система економічної безпеки емісійної діяльності акціонерного товариства покликана виконувати такі функції:

- прогнозування, виявлення, попередження, ослаблення загроз, що призводять до поглинання (захоплення) акціонерного товариства під час публічного розміщення акцій та/або знижують його ринкову капіталізацію;
- забезпечення захисту діяльності акціонерного товариства у цілому та його персоналу, який бере участь у публічному розміщенні акцій;
- збереження майнової та інформаційної цілісності акціонерного товариства;
- створення сприятливого конкурентного середовища на фондовому ринку в ході публічного розміщення акцій декількома товариствами однієї галузі;
- усунення наслідків впливу внутрішніх та зовнішніх загроз емісійній діяльності акціонерного товариства тощо.

Систему економічної безпеки підприємства доцільно розглядати, спираючись на основні системні принципи, які значно відрізняються за своєю суттю і змістом від тих, що розкриті у численних працях вітчизняних та зарубіжних учених. На думку автора, основними принципами системи економічної безпеки підприємства є:

Враховуючи особливості розвитку фондового ринку і функціонування акціонерних товариств в Україні, випуску ними акцій та їх розміщення на вітчизняному і зарубіжних фондових ринках, усі види загроз економічній безпеці акціонерного товариства у процесі випуску та розміщення акцій можна згрупувати за певними класифікаційними ознаками [5]: залежно від етапу емісійної діяльності; за місцем виникнення; за природою виникнення; за ймовірністю виникнення; за суб'єктами, що їх спричинили; за впливом на людську діяльність; за можливістю прогнозування; за часом реалізації загроз; за економічними наслідками випуску та розміщення акцій.

Одним із найбільш значущих елементів системи безпеки підприємства є механізм реалізації, під яким більшість авторів розуміє сукупність законодавчих актів, правових норм, спонукальних мотивів і стимулів, методів, заходів, засобів та коштів, за допомогою яких суб'єкт впливає на об'єкт для забезпечення безпеки і вирішення ключових завдань [6].

Механізм реалізації економічної безпеки емісійної діяльності акціонерних товариств має дві складові:

- організаційну – розробка внутрішніх нормативних положень, що регламентують створення та діяльність служби економічної безпеки (СЕБ) акціонерного товариства; делегування окремих функцій із забезпечення економічної безпеки іншим структурним підрозділам;
- економічну – управління витратами на випуск і розміщення акцій, а також на створення та/або діяльність СЕБ; оцінка ефективності роботи служби щодо економічної безпеки товариства загалом та безпеки операцій із цінними паперами власної емісії зокрема.

Формування системи безпеки та її органів залежить від розмірів підприємства, його економічних, фінансових, виробничо-технічних, інформаційних, інтелектуальних, професійних, організаційних та інших можливостей.

На великому акціонерному товаристві доцільно створити власну службу безпеки. Зазвичай усю діяльність із забезпечення безпеки координує один із керівників підприємства. Для вироблення пропозицій і виконання консультативних функцій може бути створено раду з безпеки. Служба безпеки складається з різноманітних відділів, груп, підрозділів, наприклад – з охорони, режиму, по роботі з кадрами, спеціального документообігу із грифом «КТ», інженерно-технічного захисту, розвідки й контррозвідки (детективна група), інформаційно-аналітичної діяльності, оперативного реагування.

З метою оцінки рівня економічної безпеки акціонерного товариства у цілому та його емісійної діяльності зокрема, зважаючи на специфіку відносин між окремими суб'єктами у процесі випуску й розміщення акцій, виникає необхідність розробки методологічного забезпечення, яке дозволить послідовно і комплексно провести відповідний аналіз та контроль. Основні складові такого методологічного забезпечення:

- рейтинг корпоративного управління акціонерним товариством;
- методика оцінки ефективності розміщення акцій АТ;
- методика оцінки рівня економічної безпеки акціонерного товариства у ході випуску та розміщення акцій.

Рейтинг корпоративного управління АТ дає змогу отримати інформацію про систему взаємодії між

керівництвом компанії, її наглядовою радою, акціонерами, іншими зацікавленими особами, а також здійснити всебічну оцінку стандартів управління за чотирма самостійними компонентами, як-от:

- структура власності та вплив з боку власників;
- відносини із зацікавленими особами;
- фінансова прозорість і розкриття інформації;
- структура та методи роботи органів управління [7, с. 79].

Головним об'єктом аналізу є внутрішня структура і методи корпоративного управління. Основна увага приділяється тому, якою мірою виконуються мінімальні вимоги законодавства та регулятивних органів щодо захисту прав акціонерів і прозорості діяльності акціонерного товариства.

Методика оцінки ефективності розміщення акцій АТ вказує на отриманий результат від розміщення акцій додаткової емісії акціонерного товариства на вітчизняному або зарубіжних фондових ринках. Зазначена методика ґрунтується на ринковій капіталізації компанії, відображає її ринкову позицію на момент розміщення акцій та після нього, а також дозволяє отримати докладну інформацію про ринкову вартість компанії та вплив на неї відповідних загроз.

Методика оцінки рівня економічної безпеки АТ у ході випуску і розміщення акцій дає змогу на підставі результатів аналізу позиції акціонерного товариства на фондовому ринку, отриманих із використанням двох попередніх методик, здійснити комплексне дослідження рівня економічної безпеки підприємства у процесі публічного розміщення акцій та вжити відповідних заходів щодо моделювання системи економічної безпеки АТ. Ця методика ґрунтується на якісному та кількісному аналізі всіх факторів, що впливають на рівень економічної безпеки акціонерного товариства і містить такі складові:

- рівень корпоративного управління;
- рівень емісійної діяльності;
- рівень залучення фінансових посередників до емісійної діяльності;
- рівень впливу зовнішніх та внутрішніх загроз на економічну безпеку акціонерного товариства;
- рівень фінансового стану акціонерного товариства до публічної емісії акцій і після нього.

Методологія оцінки та контролю рівня економічної безпеки емісійної діяльності АТ дозволяє комплексно дослідити стан економічної безпеки в акціонерному товаристві та визначити силу впливу основних загроз на його діяльність у цілому і його емісійну діяльність зокрема.

Запропонована автором система економічної безпеки емісійної діяльності акціонерного товариства побудована з урахуванням вимог сучасного законодавства й практики діяльності акціонерних товариств в Україні та дозволяє комплексно підійти до питання формування і управління такою системою в публічних акціонерних товариствах.

Висновки. Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна зробити такі висновки:

1. Враховуючи сучасні підходи науковців, ми пропонуємо під поняттям «система економічної безпеки емісійної діяльності акціонерних товариств» розуміти сукупність економічних відносин, пов'язаних із управлінням емісійною діяльністю АТ шляхом мінімізації впливу внутрішніх і зовнішніх загроз у процесі цієї

діяльності та досягнення поставлених стратегічних цілей щодо формування власного капіталу.

2. Система економічної безпеки емісійної діяльності акціонерних товариств структурована за певними елементами, до яких, на думку автора, слід віднести концепцію формування системи економічної безпеки емісійної діяльності АТ, нормативно-правове забезпечення, зовнішні та внутрішні загрози діяльності, механізм реалізації системи економічної безпеки, методологію оцінки і контролю рівня економічної безпеки емісійної діяльності акціонерного товариства.

Література

1. Мак-Мак В. П. Служба безопасности предприятия как субъект частной правоохранительной деятельности : монография / В. П. Мак-Мак. – М. : Спутник+, 2003. – 220 с.
2. Ярочкин В. И. Система безопасности фирмы / В. И. Ярочкин. – М. : Ось-89, 2003. – 352 с.

3. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект : навч. посіб. / М. І. Камлик. – К.: Атака, 2005. – 432 с.
4. Франчук В. І. Теоретична модель системи забезпечення економічної безпеки акціонерних підприємств / В. І. Франчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.8. – С. 155–162 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlntu/20_8/155_Franczuk_20_8.pdf
5. Шульга І. П. Основні загрози економічній безпеці товариства при випуску та розміщенні акцій / І. П. Шульга // Ефективна економіка. – 2010. – № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operationd=29208.06.01> / А. В. Кірієнко; Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2000. – 19 с.
6. Кірієнко А. В. Механізм досягнення і підтримки економічної безпеки підприємства : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / А. В. Кірієнко; Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2000. – 19 с.
7. Мігус І. П. Ринок фінансових послуг: методичні рекомендації для складання рейтингів суб'єктів господарювання : навч. посіб. / І. П. Мігус. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 118 с.

Стаття надійшла до редакції 20 жовтня 2010 року

УДК 399.564:[399.944:621](477)

К. В. Селезньова,

викладач кафедри економіки та маркетингу
Харківського національного економічного університету,
аспірант кафедри економіки та маркетингу ХНЕУ

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАШИНОБУДІВНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У статті розглянуто та проаналізовано використання експортного потенціалу машинобудування України в динаміці за останні роки. Визначено основні завдання щодо розвитку експорту машинобудівного комплексу України. Виявлено основні проблеми реалізації експортного потенціалу машинобудування та запропоновано рекомендації щодо їх розв'язання.

Ключові слова: експорт, експортний потенціал, промисловість, машинобудування.

Е. В. Селезнева

АНАЛИЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЭКСПОРТНОГО
ПОТЕНЦИАЛА МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОГО
КОМПЛЕКСА УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ
МИРОВЫХ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

В статье рассмотрено и проанализировано использование экспортного потенциала машиностроения Украины в динамике за последние годы. Определены основные задачи относительно развития экспорта машиностроительного комплекса Украины. Вывявлены основные проблемы реализации экспортного потенциала машиностроения и предложены рекомендации относительно их решения.

Ключевые слова: экспорт, экспортный потенциал, промышленность, машиностроение.

K. V. Selezneva

THE ANALYSIS OF THE USING OF
MACHINE-BUILDING COMPLEX'S EXPORT
POTENTIAL OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF
WORLD INTEGRATION PROCESSES

The article considers and analyses in a dynamics the using of machine-building's export potential of Ukraine for the last few years. The basic tasks about the development of machine-building complex's export of Ukraine are set. The basic problems of realization of machine-building's export potential are deduced and recommendations to the decisions of the basic problems are offered.

Key words: export, export potential, industry, machine-building.